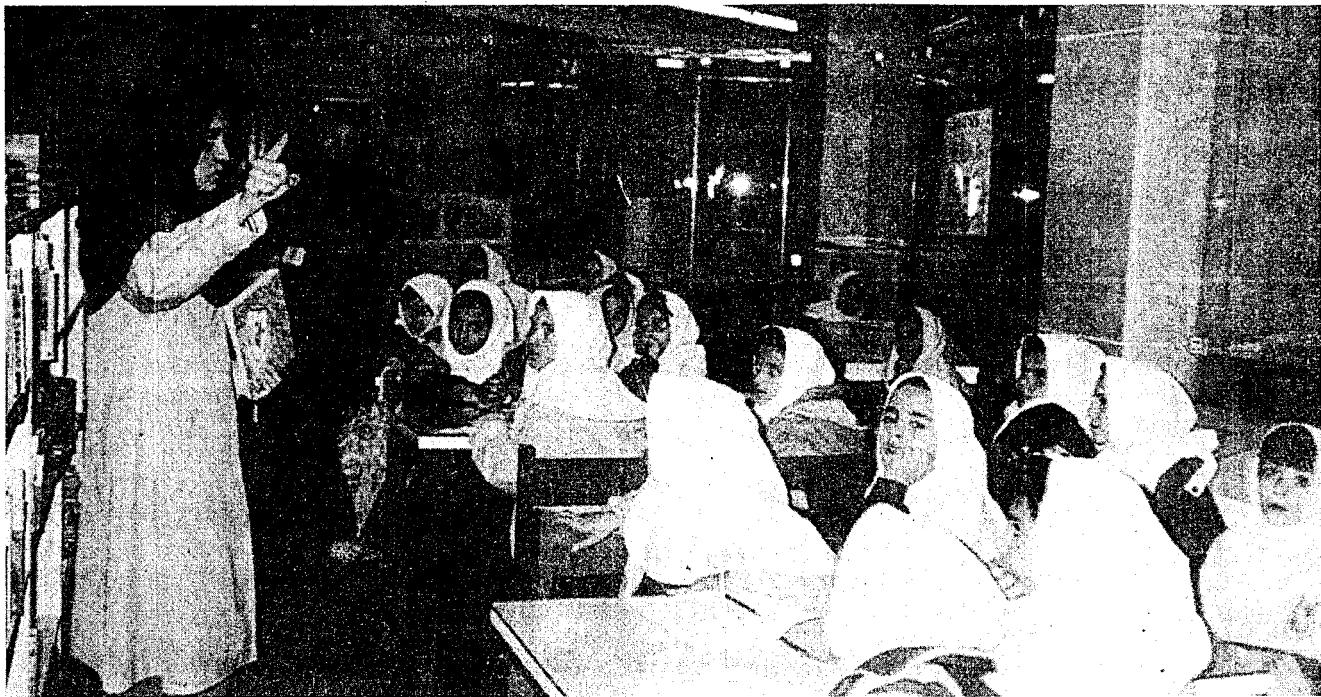

(حکایتی از زبان کتاب)

قصه من

خرقه پوشان دگر ماست گذشتند و گذشت
قصه ماست که در هر سر بازار بماند
«حافظ»

خودش داشت باز کرد. بعد هم یکایک دوستان خود را از توی جعبه مقوایی بیرون کشید. با مُهری روی صفحه عنوان هر کتاب نقشی زد. آن وقت اسم هر کتاب و مشخصات آن را توی همان دفتر نوشت و شماره کتاب دفتر را روی کتابها ثبت کرد. دل توی دلم نبود! نمی دانستم چه وقت نوبت من فرا می رسید. هر طور بود دوام آوردم تا اینکه سرانجام انتظار به پایان رسید. دستی را که بر کتاب و نوشته می داد، بر پشتمن احساس کردم و به این ترتیب، آقای «میم» اسم مرا هم به عنوان یکی از کتابهای کتابخانه عمومی دکتر شریعتی مشهد، در دفتر مخصوص ثبت کرد.

همان لبخند همیشگی که روی لبهایش خانه دارد، گفت: بسیار خوب. آن وقت کشو میزش را کشید، قبچی را از توی آن بیرون آورد و آرام و با وقار به طرف ما آمد. دستش را آشنای جعبه کرد و نوار دور آن را داد به دهان قبچی. سر جعبه که باز شد، فضا پُر از صدها راز شد! با خودم گفتم: بده! چه هوای خوبی، چه رایحه مطبوعی! بروی خوش کتابخانه، همه سختیهای را که در راه و توی این جعبه تنگ و تاریک کشیده بودم، به دست فراموشی سپرد و پای مرا به بهترین مکان دنیا باز کرد

آقای «میم» دفتر بزرگی را که روی میز

دست و پایم خیلی تنگ بود. داشتم احساس خفگی می کردم! آخر، چه کسی می تواند توی این یک ذره جا، زندگی کند؟ همه ما همینظر روی هم قرار گرفته ایم و به سختی نفس می کشیم. می دانید، اصلاً جای من اینجا نیست که! باید هرچه زودتر بروم پیش بقیه دوستانم. باید مرهمی بشوم برای زخم تنهایی مردم. باید دل آنها را شاد کنم. باید همه را از غصه آزاد کنم... آخ! چه تکان شدیدی "نکند زلزله شده باشد. اما نه" انگار توی دستهای آقای «شین» هستیم. آها، حالا ما را به زمین گذاشت. بعد هم اشاره کرد به آقای «میم» که: اینها تازه رسیده‌اند. آقای «میم» با

می دانید آقای «پ» این شماره عرض شده که باید اصلاحش کنیم. سپس به دنبال لاک غلطگیری گشت که به زودی معلوم شد خانم «صاد» آن را در کشوی خودش گذاشته است. آن وقت بود که فهمیدم کار خانم «صاد» تایپ برگه‌ها یا فهرستهایی است که در این بخش تهیه می‌شود. به هر حال، آقای «نون» که داشت برگه فهرست مرا تکمیل می‌کرد، موضوعهای مرا این طور تعیین کرد:

۱. شعر فارسی - قرن ۱۴. ۲. شعر مذهبی - قرن ۱۴. الف. عنوان.

بعد از این کار، در گوشة سمت راست کاغذ نوشته: ۱/۶۲ فا ۸ آن وقت در حالی که کنگاورانه روی میز را می‌کاولید، خطاب به خانم «غین» گفت: ببخشید خانم، «کاتر» پیش شماست؟ راستش را بخواهید با شنیدن نام «کاتر» کمی ترسیدم. یعنی فکر کدم از دست من عصبانی شده و می‌خواهد گوش یا گوشها را ببردا اما اندکی بعد فهمیدم که در اینجا، منظور از «کاتر» تیغ موکت بری نیست، بلکه مقصود کتابی است که شماره‌های دورقمی و سه رقمی نویسنده‌گان یا مترجمان را ذریر دارد.

آقای «نون» آن کتاب را ورق زد. نام فامیلی نویسنده مرا پیدا کرد و شماره سه رقمی آن را زیر ۱/۶۲ فا ۸ نوشت. سپس حرف اول نام کتاب را در سمت راست آن عدد سه رقمی و حرف اول نام نویسنده (یا در واقع شاعر مرا) در سمت چپ آن نوشت.

فکر کدم که کار تمام شده است. اما به زودی فهمیدم که اشتباه می‌کنم. چون هنوز از دست این جماعت فیش‌نویس خلاص نشده بودم. در مرحله بعدی، همان رمز و رموزهای روی کارت یعنی ۱/۶۲ فا ۸ و شماره و حروف زیر آن، سمت راست صفحه عنوان مرا تزیین کرد. فهرست‌نویس، پس از آن، کارت را برگرداند و پشت آن شماره ثبت مرا به این شکل نوشت:

مهرماه ۷۵. ن. ۳۴۵۳۷.

دراز کرد تا مرا ناز کند. از اینکه می‌دیدم ماندن در صفحه رعایت سکوت، در این لحظه می‌خواهد برايم به ثمر بنشيند، بسیار خوشحال شدم. فهرست‌نویس، نگاه خربیدارانه‌ای به روی جلد انداخت، سپس صفحه عنوان مرا نگاه کرد. بعد هم فهرست مطالب را از نظر گذراند. آن وقت، مرا ورق زد و خوب لابه‌لای وجود را کاولید. در این حال، خانم «میم» و خانم «غین» هم دست‌اندرکار فهرست‌نویسی برای دوستان دیگر بودند.

خلاصه، آقای «نون» نوشتن فیش را به شکل خاصی آغاز کرد. قبل از هرجیز، نام فامیلی و سپس اسم کوچک نویسنده مرا نوشت. بعد، در سطر زیر آن، با یک تورفتگی به اندازه سه حرف، عنوان کامل مرا قید کرد. یک علامت ممیز هم جلو اسم قرار داد. نوشتن نام و فامیل نویسنده من، کار بعدی بود. پس از آن، یک نقطه و یک خط مهمان کاغذ شدند. همه اینها با توجه به صفحه عنوان من تنظیم می‌شدند. شهر محل انتشار، نام ناشر و سال انتشار من هم به ترتیبی خاص، به دنباله نوشهای قبلی افزوده شد. سطر بعدی جای نوشتن تعداد صفحه‌های من بود و سطر پس از آن، محل نوشتن اصطلاح‌هایی مثل کتابنامه، واژه‌نامه و یا توضیحهای دیگر.

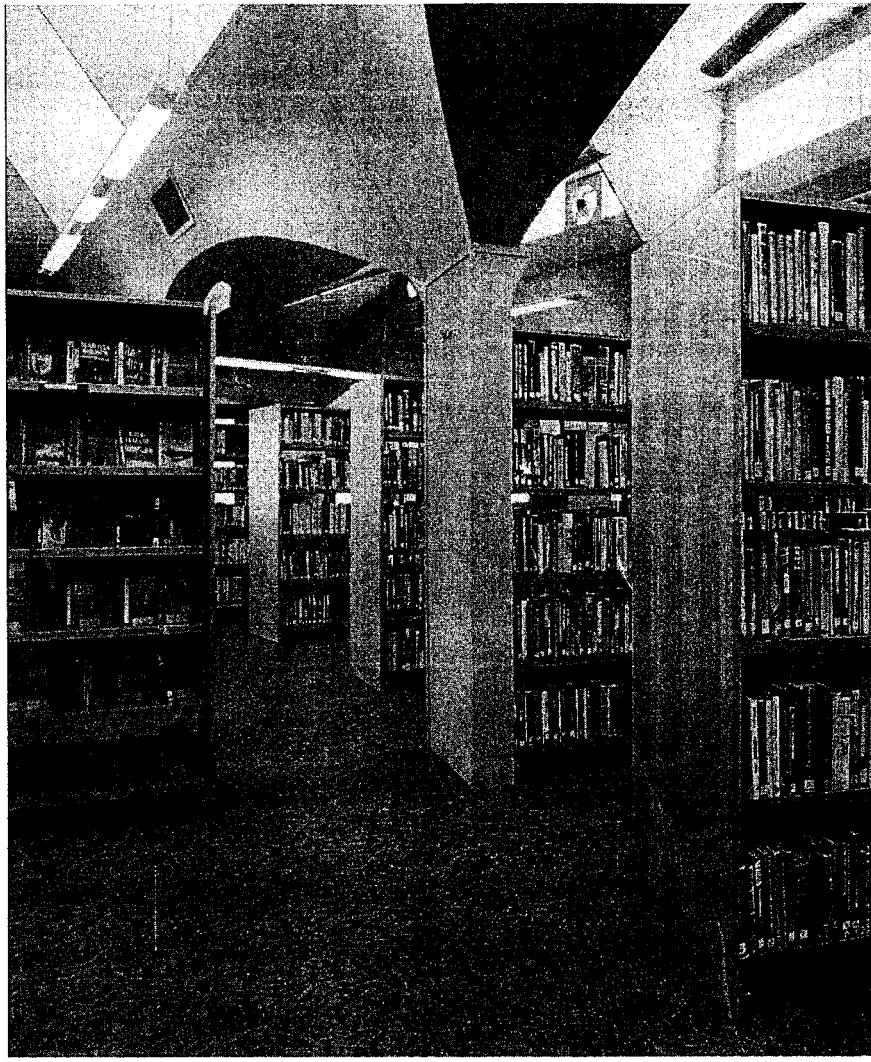
بعد از این مراحل، نوبت به تعیین موضوعات من رسید. در این لحظه، آقای «پ» در حالیکه لبخند پیروزمندانه‌ای هم بر لب داشت، کارت و کتابی را به سوی خانم «میم» برد و با نشان دادن آنها گفت: شماره‌های این برگه و کتاب با هم نمی‌خوانند! خانم «میم» عینکش را روی بینی جابه‌جا کرد و گفت: اجازه بدھید بیینم. در این وقت آقای «پ» به گفته‌های قبلی خود افزود که: ببخشید، یک وقت ناراحت نشوابد خانم! و خانم «میم» با خونسردی و خنده پاسخ داد: نه آقای «پ» خوشحال هم می‌شویم. این دقتها سبب می‌شود که اگر ایراد و اشکالی در کار وجود دارد، رفع بشود. بعد هم اضافه کرد:

دیگر از خوشحالی در پوست خودم نمی‌گنجیدم. به همین جهت، آن قدر بالا و پایین پریدم و ورجه ورجه کردم که از روی میز، افتادم پایین و آقای «میم» به ناچار صندلی اش را کمی عقب کشید تا بتواند مرا از روی زمین بردارد.

نمی‌دانم چند روز دیگر انتظار کشیدم که به بخش فهرست‌نویسی منتقل شدم. خانم نگاهی به سرتایپی من و دوستانم انداخت گفت: خانم غین! این کتابها هم تازه رسیده‌اند باید بر روی آنها کار کنیم. و خانم «غین» در حالیکه تأکید می‌کرد (بله، حتماً) پرسید: مربوط به کدام فهرست است؟ «ضمیمه ۱۳۱» این را خانم «میم» گفت. چه خوب شد! من و دوستانم دستهای مهربان فهرست‌نویسان را کاملاً روی پیشانی خودمان احساس کردیم. هرچه زودتر فهرست‌نویسی می‌شدیم، امکان بهره‌رسانی ما به علاقمندان مطالعه در کتابخانه افزایش می‌یافت. من چندتا از دوستانم را در دستهای خانم «غین» دیدم. خانم «میم» هم چندتا از همراهان مرا برداشت و خلاصه چندتا از دوستانم به همراه من، سهم آقای «نون» شدیم. از اینجا بود که تلاش روزانه همکاران کتابخانه، آغاز شد. نوشیدن چای بامدادی، یعنی پیش درآمدی برای شروع یک روز پر تلاش و دوست‌داشتنی.

لحظه‌ای بعد، آقای «پ» با وقاری خاص، رو به سوی سنگر خود یعنی میز امانت کتاب داشت. او دفتر امانت کتاب را که با خط خوش و نگارش وی مزین شده بود، باز کرد. حالا همه چیز آماده بود تا با پاسخگویی به مراجعین، نسیم شادی‌بخش لذت کتابخوانی در کتابخانه و یا خانه، جانها و دلها را طراوت و شادابی و تازگی بیخشاید.

تلاش فهرست‌نویسان هم مرا به جنب و جوش واداشت. هی این پا و آن پا کردم تا بیشم چه وقت نوبت من می‌رسد. ناگهان دیدم که آقای «نون» قلمش را از جیش بیرون آورد، یک برگه کوچک سفید هم برداشت، آن وقت دستش را

دست آخر هم کارت را روی صفحه عنوان من گذاشت، جلد را بست و چنین گفت: بیخشید خانم «میم» لطفاً نگاهی به این فیش بیندازید ببینید درست است یا نه و خانم «میم» در حالی که فیش را از لایه‌لای ورقهای من بیرون می‌کشید، نوشته‌های کارت را مرور کرد و بعد در حالیکه سرش را به علامت تأیید تکان می‌داد، گفت: درست است آقای «نون» سپس مرا گذاشت روی چند کتابی که روی میز قرار داشت، با خودم گفتم: نخیر، مثل اینکه امروز هم نمی‌خواهند ما را ببرند پیش دوستانمان! در همین حال، رسیدن سینی چای، مثل نوشدارویی بود که این‌بار قبل از مردن فیش نویسها، گلوی آنها را ترتوژه می‌کرد. انگار این افراد با چای، دوپینگ می‌کنند!

در این لحظه، خانم «غین» گفت: خانم «میم» پیدا کردم. این کتاب قبل از فیش شده ولی من فکر می‌کنم موضوع مدارهای الکتریکی بیشتر به محظوی کتاب می‌خورد. خانم «میم» عنوان کتاب را از نظر گذراند و نگاهی به مطلب آن انداخت و گفت: درست است خانم «غین» شما همین مدارهای الکتریکی را بدید.

آقای «نون» که استکان خالی چایش را روی میز می‌گذاشت و چشمش به کتاب دیگری بود، پرسید: بیخشید خانم «میم» اگر کتابی بیشتر از یک نویسنده داشت، چکار می‌کنیم؟ خانم «میم» که استکان چای را در دستهایش می‌فسرده گفت: اگر کتاب بیشتر از سه نویسنده داشته باشد، با عنوان شروع می‌کنم و اگر دارای سه نویسنده باشد، نام و فامیل اولین نویسنده را قید می‌کنم و با گذاشتن سه نقطه به دنبال آن، داخل کروشه، کلمه و «دیگران» را می‌نویسم.

خانم «ص» که از صبح مدام مشغول تایپ کردن فهرست برگه‌ها بود، یک دسته فیش تایپ شده را جلو آقای «نون» گذاشت و گفت: آقا! اینها را کنترل کنید تا فردا تکثیرشان کنم ... یک ساعت بعد هم آقای «نون» فیشهای کنترل شده را

روی میز خانم «ص» گذاشت و گفت: درست بودند خانم. فقط ماشین تایپ، بعضی از کلمه‌ها را جور دیگری زده بود که دزدش را گرفتم و کوچکی را برداشت، شماره‌ای را که روی صفحه عنوانم بود، بر روی آن نوشت. بعد با چسب طلقی و با اندازه‌ای که از پایین با سر خودکار بیک گرفت، آن شماره را در عطف من چسبانید. بهبه، چقدر جالب شدم. حالا با این کار یک شماره و رمزی پیدا کرده‌ام که کتابداران می‌توانند با توجه به آن، به آسانی مرا از میان همنوعاتم پیدا کنند. اندکی بعد، معنی حرفهای خانم «غین» را فهمیدم که خطاب به یکی از همکارانش می‌گفت: لطفاً به این کتابها هم «لیبل»

دارد، یا دست کم موضوع آن را می‌داند. اگر نام نویسنده یا مترجم، یادش بود، به برگه‌دان نام نویسنده پایدیداً ورنده مراجعه می‌کند و بر اساس حروف الفباء، نام وی را می‌باید و در نتیجه به مشخصات کتاب که روی آن برگه نوشته شده دسترسی پیدا می‌کند در غیر این صورت در برگه‌دان موضوع به جستجو می‌پردازد و کتاب مورد نظرش را که پیدا کرد، شماره‌های سمت راست آن را یادداشت می‌کند و به کتابدار می‌دهد تا کتاب مورد نظر را به وی تحويل دهد.

در این هنگام، من از همان انتهای مخزن، خانم «شین» و خانم «کاف» را می‌دیدم. اما به دلیل اینکه آنها آهسته حرف می‌زدند تا سکوت و آرامش کتابخانه و کتابخوانها را برهم نزنند، صدایشان را نمی‌شنیدم. چند لحظه بعد دیدم خانم «شین» در حالی که روی تکه کاغذی که در دست دارد، خیره شده به سمت من می‌آید و با دقت به شماره‌های کتابها نگاه می‌کند. وقتی چشمش توی چشم من افتاد، تأمیلی کرد و دوباره به شماره‌ای که در دست داشت نگاهی انداخت بعد هم سرش را تکان داد به طوریکه فهمیدم اینگار می‌گوید خودش است! سپس دستش را دراز کرد و به آرامی، جوری که نظم دوستان و همسایه‌هایم به هم نخورد، مرا از لابه‌لای آنها بیرون کشید. خانم «شین» مرا به سوی میز کتابدار برداشت، آنرا در قفسه می‌باید و بعد از ثبت مشخصات کتاب و شماره عضویت و مشخصات مراجعه‌کننده در دفتر امانت، و قيد شماره دفتر و تاریخ برگشت کتاب روی برگه‌ای که توی جیب کتابها وجود دارد، آن را به فرد موردنظر می‌دهد.

در حالیکه از دانستن این مطالبه وجد آمده بودم، از دوستم پرسیدم: «ثُبْحَ حَالَا اَغْرِكْسِي نَامِ كَتَابِي رَاكِهِ مَيْ خَواستِ، فَرَامَوْشَ كَرَدَهِ بَوَدَ، چِهِ مَيْ شُود؟ دوستِم خنديد و گفت: در پرسيدن، کمي شتاب ورزیدی! خودم می‌خواستم اين را هم برایت بگويم. به هر حال خوشبختانه اين هم مشکلی نیست. زира در این صورت، مراجعه‌کننده یا نام نویسنده کتاب را به خاطر

بزنید! پس، «لیل» همین شناسنامه کوچولوی است که به عطف من چسبانده‌اند. مثل ماشینها که نمره‌شان می‌کنند!

آن که فراق دوستان چقدر مشکل است! ای کاش همه این کارهای وقت‌گیر که نیاز به دقت زیادی هم دارد با رایانه انجام می‌شد و من هرچه زودتر به وصال دوستانم می‌رسیدم! اما ... نخیر! انگار به این زودیها ولکن مان نیستند. هنوز صحبت از جیب و کارت و این حرفاهاست. نگاه کن! حالا خانم کاغذ مقوایی نازکی را که به شکل خاصی تاشده، با چسب توی جلد آخر من چسباند. اکنون من یک جیب دارم که مثل جیب خیلی از کارمندان در اواسط هفته دوم برج، کاملاً پاک و تمیز است. اما نه! خانم، کاغذ مخصوصی را هم برداشت و توی جیب من گذاشت. خیلی خوش به حالم شد. حدس زدم که دیگر کارم تمام شده یعنی با خیال راحت می‌توانم بروم پیش دوستانم. خوشبختانه این دفعه حدسم درست بود. خانم «میم» برخاست و مرا با چند کتاب دیگر به مخزن برداشت. اوه چه جای جالبی! چه چشم‌انداز زیبایی! کاش مردم قدر ما را بیشتر بدانند و تا می‌توانند ما را بخواهند.

در مخزن همراه با چندتا از دوستانم روی میز بودم که خانم «کاف» در فرستی ما را برداشت و با توجه به شماره‌های عطف، در قفسه و در کنار کتابهای دیگر قرار داد. نمی‌توانستم احساسی را که از بودن در کتابخانه به من دست داده بود، توصیف کنم. وقتی هم که جای خودم را یافتم و مستقر شدم و دیدم همه همسایه‌هایم کتابهای شعر هستند. خیلی خوشحال شدم، چون شنیده بودم که مسی‌گویند «همدلی از همزبانی بهتر است» و می‌دیدم که حالا من و همسایه‌هایم، علاوه بر همدلی و همزبانی، هم موضوع نیز شده‌ایم.

خلاصه کم کم با کتابهای محله ۱ فا ۸ آشنا شدم و سر صحبت و دردسل را با آنها باز کردم. در این میان به همسایه دیوار به دیوار گفتم:

خلاصه هر یک از دوستان از دست برخی از افراد شکایت داشتند که ناگهان برگه‌ای که لای ورقه‌ای یکی از دوستان من بود توجه خانم «شین» را به خودش جلب کرد. خانم، کاغذ را برداشت و نوشته روی آن را خواند بعد هم در حالی که لبخندی بر لب داشت کاغذ را به خانم «کاف» نشان داد. گویا نوجوانی روی آن کاغذ چنین نوشته بود:

«تو یکی از بهترین دوستان من هستی. اصلاً یادم نمی‌آید به من بدی کرده باشی. هروقت که به سراغت آمده‌ام با جان و دل، خوبیهاست را نثارم کرده‌ام. هرکجا که خواستهام با من آمده‌ام. هرچه خواستهام به من داده‌ام. محبتهایت را هرگز فراموش نمی‌کنم... هیچکس را هم ندیده‌ام که از همنشینی با تو سیر و دلگیر شده باشد. تو هیچ وقت به خاطر کمکهایت بر سر کسی منت نمی‌گذاری و خلاصه در غم و شادی، هنگام کار و بی‌کاری، زمان سلامت و بیماری، وقت درس و تفریح، در خانه و مدرسه، همیشه و همه‌جا یاور و راهنمای دوست من و مایی. ای کتاب! ای

بهترین مونس همگان! دوست دارم.»

خانم «شین» و خانم «کاف» من و دوستانم را برداشتند تا در جای خودمان قرارمان دهند. کتابی که همراه و هم موضوع من بود، در بین راه به من گفت: می‌دانی؟ «عاقلان ما را می‌خوانند تا بیدار بمانند و جاهمان مرا مطالعه می‌کنند تا بخوابند!»

وقتی که برگشتم پیش بقیه دوستانم، در حالیکه از ثمریخشی خودم غرق شادی بودم، با خودم فکر کردم که: «به راستی کتابداران برترین دوستان ما و مردم هستند. واقعاً که خسته نباشند و دستشان درد نکند!»

به روایت جواد نعیمی

از پشت میز بلند شد و به طرف آن دختر خانم رفت و مرا از دستش گرفت. بعد شماره دفتر را از روی برگه داخل جیسم پیدا کرد و در دفتر، جلو اسم امانت‌گیرنده و مشخصات کتاب، مهر «تحویل شد» زد.

به این ترتیب من هم مثل سایر دوستانم که از سفر برگی گشتند روی میز کتابدار با هم‌دیگر به درد دل کردن نشستیم. بعضیها مثل من خبیث خوشحال بودند اما بعضیها از بی‌توجهی اعضا ای که در نگهداری و مراقبت از آنها سهل‌انگاری می‌کنند گله داشتند. سعی کردم آنها را دلداری بدhem و اظهار امیدواری کنم که همه مراجعین به کتابخانه تلاش کنند مقررات کتابخانه و امانت گرفتن و استفاده و حفظ کتاب را به خوبی فرا بگیرند. یکی از دوستانم گفت: «واقعاً که امان از دست بعضیها! یک عده آدمهای بی‌توجه، بی‌خودی ما را خطخطی می‌کنند یا روی ما یادداشت می‌نویسند، یک عده هم ورقه‌ای ما را پاره‌پاره یا کثیف می‌کنند...»

شده بودم، روزهای اول دوری از آنها واقعاً سخت بود. اما کم‌کم عادت کردم علاوه بر این خوشحال هم بودم که وجود عاطل و باطل نیست و می‌توانم به دیگران بهره برسانم.

روز دهم، دختر خانم که همه مرا از اول تا به آخر با دقت مطالعه کرده بود و بعضی از شعرهای مرا هم که از آنها بیشتر خوشش آمده بود، برای خودش یادداشت کرده بود، دستم را گرفت و به کتابخانه آورد. خوشبختانه این دختر خانم میرا مثل روزی که تحويل گرفته بود یعنی کاملاً تمیز و سالم بازگردانده بود. خانم «کاف» داشت برگه‌آرایی می‌کرد یعنی همان برگه‌های کتاب را به روشنی خاص و بر اساس حروف الفبا در برگه‌دانهای مخصوص قرار می‌داد.

خانم «شین» هم با مهربانی و حوصله، داشت پسر جوانی را راهنمایی می‌کرد که چطور شماره کتاب موردنظرش را پیدا کند و بیاورد. دختر خانمی که من دستش بودم متظر بود تا حرفهای خانم «شین» تمام شود، که خانم «کاف»

